

MIKKO HAAJA

AUNUS TULESSA

MINERVA

A dramatic war scene with soldiers in a trench during a fire. The background is filled with intense orange and yellow flames and thick smoke. In the foreground, a soldier in a dark helmet and uniform is seen from the back, looking towards the fire. To his left, another soldier in a light-colored uniform and helmet is crouching. Further back, a third soldier in a dark uniform and helmet is standing and aiming a rifle. The overall atmosphere is one of chaos and danger.

Aunus tulesa

MIKKO HAAJA

AUNUS
TULESSA

minerva

MINERVA KUSTANNUS

HELSINKI

© Mikko Haaja ja Minerva Kustannus, 2022.

Minerva Kustannus on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä.

Kansi: Jatta Hirvisaari

Taitto: Taittopalvelu Yliveto Oy

ISBN 978-952-375-540-6

Painettu EU:ssa

Kuzrajärvi, Syväri, maaliskuu 1943

Pistävä hajujen sekoitus kirveli hengitysteissä. Se sai kakomaan. Sieraimiin tunkeutui etova katku, johon oli sekoittunut sula-
van lumen, räjähdysten myllertämän maan, kitkerän ruudin,
polttonesteen ja palaneiden ruumiiden hajua. Mutta pysähtyä
ei voinut. Räjähdysten ja liekinheitinten polte oli paljastanut
mustana höyryävän maan. Edellä kulkevan konepistoolimie-
hen kumara selkä täytti koko näkymän mutkittelevassa juoksu-
haudassa.

Konepistooli pärähteli pienen matkan päässä, kiväärit pau-
kahtelivat, räjähdykset repivät tärykalvoja. Kaiken yllä papatti
lähes tauotta konekivääri.

”Eteenpäin, eteenpäin”, kuului tiukka käsky jostain takaa.
Korpraali Arvo Laine puuskutti. Venäläisvalmisteisen liekinheit-
timen säiliö painoi ikävästi selässä, ase tuntui raskaalta käsissä.
Olkain oli kääntynyt poikittain, mikä teki olkapäät kipeiksi. Lai-
ne kompastui ja törmäsi eteensä pysähtyneen miehen selkään.
Likainen lumipuku iski kasvoihin. Hän kuuli takaansa kilahduk-
sen, kun käsikranaatti heitettiin. Vaikka hän tiesi odottaa räjäh-
dystä, se hätkähdytti joka kerta. Haudan mutkan takaa kuului
suoraa huutoa, joka katkesi konepistoolimiehen sarjaan.

Seuraavasta mutkasta ammuttiin vastaan.

”Sinun vuorosi”, konepistoolimies kääntyi huutamaan suo-
raan päin Laineen naamaa ja loksautti uuden lippaan kone-

pistooliinsa. Laine puhalsi keuhkonsa tyhjiksi ja puristi liekinheitintään. Konepistoolimies katsoi häntä tuimasti ja teki tilaa ahtaassa kaivannossa. Kolmannen miehen heittäessä korkeassa kaaressa käsikranaattia Laine siirtyi kärkeen aivan mutkan taakse. Hän nojasi haudanpenkkaan silmät kiinni ja odotti kraanaatin räjähdystä. Kraanaatin räjähdettyä Laine astahi eteenpäin ja tohautti ensimmäisen kirkkaan ja polttavan liekkinsä kohti mutkaa, josta se levisi eteenpäin haudanseiniä nuollen. Vielä jäljellä oleva likainen lumi sulii hetkessä mustaan maahan.

Laine eteni varovasti, kuin olisi kävellyt lasinsirpaleiden päällä. Muutaman sekunnin välein hän painoi sormillaan liipaisinta ja uusi kaiken polttava lieska syöksähti eteenpäin. Taistelun tuoksinan läpi hän kuuli edessä olevan mutkan takaa karmean huudon, kun ihminen paloi elävältä. Suu rutikuivana ja huulet tiukkana viivana hän pakotti itsensä eteenpäin.

Silmäkulmastaan hän näki jotakin lentävän kaaressa mutkan taakse. Takana tuleva mies tarttui häntä olkapäästä ja pakotti pysähtymään. Kammottava huuto katkesi räjähdykseen. Käsi hellitti ja Laine säntäsi mutkaan tohauttaen palavaa nestettä pitkin hautaa. Palaneen lihan pistävä katku iski tajuntaan. Hän ei olisi halunnut katsoa jalkoihinsa, mutta tasapainoillessaan eteenpäin hän ei voinut välttää näkemästä kauhistuttavan työnsä tulosta, luonnottomaan asentoon vääntynyttä ihmistä, joka savuavana ja hiiltyneenä kasana lojui haudan pohjalla. Hänkö tämän oli tehnyt? Kuinka hän oli voinut tehdä toiselle ihmiselle näin?

Liminka, huhtikuu 1944

Pilvisen kevätpäivän ilta oli viileä. Sadepilvet olivat kaikonneet, ja vain sateisen metsän tuoksu oli jäljellä. Joenrannassa oli sauna, jo vuosikymmeniä vanha, ehkä vuosisadan alusta, piipusta tuprusi savu. Paikka oli paras mahdollinen, talolta viettävän pellon päässä. Matalapaine puski savun alas ja pyöritteli sitä saunan ja rannan välissä ennen kuin se hajaantui joen ylle. Juuri savun haju oli saanut saunan edessä istuvan Arvo Laineen palaamaan mielessään vuoden takaisin tapahtumiin. Savuun oli ilmestynyt ikävä sivukatku. Laine katseli joen rauhallista virtausta. Hän oli joskus kouluikäisenä yrittänyt laskea, paljonko vettä oli vuosien aikana virrannut laiturin ohi. Jonkinlaisen tuloksen hän oli tainnut saadakin.

Saunan ovi kävi, ja höyryävä mies astahti huokaisten ulos. Kädessä oli viinapullo.

”Mitä sinä laitoit uuniin, kun noin käryää?” Laine kysyi Jussi Turuselta, joka istahti pikkuhumalan tuomalla rempseydellä hänen viereensä paksusta tukista halkaistulle penkille.

”Tiedä vaikka olisi hiirenpesä mennyt tai talitintin raato, kun tuota vanhan torpan rakennusjätettä polttaa”, Turunen murahti ja kohotti pullon huulilleen. Ahneesti hän pulputti suullisen ja nielaistuaan irvisti niin että hampaiden suora rivi paistoi. ”Kun eivät saa halkoja hakattua.”

”Isä ei töiltään ehdi ja äiti on sairastellut koko talven”, Laine muistutti.

”Ja Annikilla on täysi työ huushollissa”, Turunen jatkoi tarjonten pulloa, mutta Laine pudisti päätään. Turunen vilkaisi lancomiestään ja oli sanomassa jotain, mutta päättikin nousta ylös ja alkoi penkoa reppuaan.

”Katsohan tätä”, hän melkein huudahti ja pyöritteli käsissään venäläistä Nagan-revolveria. ”Kun on etulinjoilla ja joskus myös vihollisenkin etulinjoilla, voi löytää vaikka mitä!” Hän kaivoi repusta myös paperipussillisen patruunoita ja alkoi työnnellä niitä revolverin rullaan.

”Kuinka sait tuon lomajunaan? Eivätkö sotapoliisit tarkistaneet tavaroitasi? Meillä ainakin kolusivat joka sopen, hyvä etteivät kalsareihinkin kurkanneet”, Laine ihmetteli.

”Vanhalla on monta tempua”, Turunen nyökytteli hymyillen ja pyöräytti aseensa rullaa. ”Haluatkos ampua?” Vastaus odottamatta hän paineli kevättulvissa kärsineelle laiturin nysälle ja tähtäsi. Alaston pitkä mies haki hetken kunnollista tasapainoa huojahtelevalla laiturilla. Kämmenellään hän kauhaisi kihartuvat ruskeat hiuksensa päätä myöten taaksepäin. Laukaus kajahti rikkoen illan hiljaisuuden ja kaiku toisti äänen. Laukauksen jälkeen kuului vedestä plops ja vesi roiskahti ajelehtivan oksan vieressä. Kuului mutinaa ja hetken kuluttua uusi laukaus. Oksa heilahti ja puunsäleet levisivät veteen.

”Alahan tulla, kun et sinä muuten pääse ampumaan”, Turunen viittoili innoissaan. ”Tämä onkin kiva kapine. Partioreisulla yksi naapurin kapteeni käveli suoraan konepistoolini saraan. Jätkät olivat jo ottamassa tätä kotelosta, kun sanoin, että hei, kaivakaas kuulat mahasta ja katsokaa, kenen allekirjoitus niissä on. Eipä ollut ottajia sen jälkeen.”

Turunen ja Laine olivat olleet koko ikänsä naapureita ja kaveruksia. Pari vuotta vanhempi Turunen meni vilkkaampana

luonteena aina edellä. Laine teki samat temput perässä, jos teki. Aikuisiän kynnyksellä heitä yhdisti myös Turusen seurustelu ja myöhemmin kihlautuminen Laineen siskon kanssa. Häät pidettäisiin, kun Turunen saisi rakennettua oman pirtin perhettään varten. Piti vain odottaa sodan loppuun, ei näillä vuorolomilla saisi aikaan kuin pari hirsikertaa kerrallaan.

Jussilla riittäisi antaa jonkin verran maatakin viljeltäväksi, kun veli oli kaatunut jatkosodan alussa. Viljelyä harrastettiin myös Laineen perheessä omiin tarpeisiin, mutta Laineen isän päätyönä oli pitää paikallista osuuskauppaa. Arvon oli perheen ainoana poikana tarkoitus jatkaa isän jalanjäljissä. Muuten pelot olivat vuokralla.

Talvisota oli syttynyt Turusen ollessa varusmiespalveluksessa. Koulutus käytiin loppuun ja nuoret sotilaat vietiin rintamalle. Tuore alikersantti Turunen johti harventuvaa ryhmäänsä rohkeasti ja esimerkillisesti taistelusta toiseen, ja hänet palkittiin vapaudenmitalilla. Kotiutuessaan talvisodasta Turusesta oli tullut Laineen silmissä ihailtu sankari ja kaiken kokenut sotaveteraani. Laine oli myös huomannut, että jotain oli muuttunut. Turusen sinisiin silmiin oli entisen viekkauuden ja vilkkauuden lisäksi ilmestynyt jotain tyhjää ja vakavaa. Juttua kyllä tuli niin kuin ennenkin, mutta toisinaan sodasta palannut mies aivan kuin jähmettyi paikoilleen ja saattoi tuijottaa pitkiäkin aikoja kaukaisuuteen ja olla omissa maailmoissaan.

”Sinä saat tämän pistoolin”, Turunen sanoi humalasta pak-sulla äänellä ja työnsi pistoolin kahva edellä Laineen käsiin.

”Mitä minä sillä?”

”Ammuskelet vaikka puita, tuskin teillä siellä muutakaan am-muttavaa on”, Turunen lausahti, mutta pyrki heti korjaamaan: ”Tai onhan teillä siellä varmasti paljon muutakin tärkeää...”

Laine ymmärsi, ettei Turunen pitänyt hänen aselajiaan niin suuressa arvossa kuin omaansa.

Laine oli itse astunut palvelukseen välirauhan aikana. Turu-

sen neuvot armeijan käymisestä auttoivat mitä auttoivat. Vaik-
kei aloka aika ollut Laineen mieleen, harkitsevainen ja älykäs
mies komennettiin johtajakoulutukseen. Olihan hän käynyt
oppikouluakin neljästä vuodesta kolme ennen kuin kaupan
pitäminen oli vaatinut jättämään koulun kesken. Aliupseeri-
koulussa, jossa koulutettiin pioneeriryhmänjohtajia, hän ei ol-
lut pärjännyt. Raskaita miinoja kantaessaan ja kivikovaa tietä
hakulla hakatessaan hän ruumiilliseen työhön tottumattoma-
na oli ollut monesti katkeamisasteissa. Oli sillä hilkulla, et-
tei häntä lähetetty maitojunalla takaisin komppaniaan kes-
ken kurssin. Vain pelko kurssin keskeyttämisen tuottamasta
häpeästä sai hänet ponnistelemaan koulutuksen läpi, minkä
jälkeen hänet ylennettiin korpraaliksi. Jatkosodan alkupuolella
hän löysi itsensä eräästä pioneeripataljoonasta.

”Täräytähän pari”, Turunen vaati viitaten joelle. Laine puris-
ti pistoolia kädessään ja nosti sen yhdellä kädellä silmän kor-
keudelle. Peukalollaan hän veti hanan vireeseen ja alkoi puris-
taa liipaisinta. Aseen voima yllätti hänet. Joen keskellä veden
hitaasti laajenevat renkaat näyttivät osumakohdan.

”Älä lukitse kättä suoraksi, niin kuin upseerit tekevät. Anna
käsivarren olla rentona”, Turunen yritti opastaa humalaisen
tarmolla. Laine paukutteli rullan tyhjäksi ja kuunteli vain toi-
sella korvallaan kaverinsa neuvoja.

”Otitko sinäkin siipeesi? Olit kuulemma sairaalassakin”, Tu-
runen kysyi yhtäkkiä. Laine hätkähti ja terästäytyi.

”Kuka niin on sanonut?”

”Niin kerrottiin”, Turunen nikotteli. ”Että haavoituit ja sait
sitten siirron toiseen porukkaan. Etkös aiemmin ollut ihan
Syvärin eteläpuolella?”

”Käymässä vain”, Laine vastasi välttelevästi.

”Osuivat sinuun kumminkin? Minne?” Turunen koetti
päättää kääntelemällä etsiä arpia penkillä istuvasta alasto-
masta miehestä.

”Mitä noita muistelemaan. Mennään löylyyn”, Laine mutisi ja paineli edeltä.

Kiuas sihahti vihaisesti Turusen nakatessa löylyä, joka kuumana ja korvia polttavana kierteli nurkasta toiseen saaden puna-ihoiset miehet kumartumaan.

”Saatanan hyvä kiuas”, Turunen kehui tuijottaen vanhaa kyläsepän takomaa lämmönlähdettä. Laine murahti hyväksyvästi. Hänkin alkoi humaltua, mutta olo tuntui sekavalta ja väsyneeltä, ei samalla tavalla iloiselta ja riehakkaalta kuin ennen. Turunen ojensi pulloa. Pian molemmat vaipuivat mietteisiinsä ja hiljaisuuden rikkoivat vain kiukaan sihahdukset ja palavien puiden rätinä.

”Tiedätkös, Arvo, että sinä olet onnekas”, Turunen sanoi kiuasta tuijottaen. Laine ehti miettiä, puhuiko se nyt perheestä ja kaupasta vai mistä, ennen kuin toinen jatkoi: ”Kun se lähtee tulemaan, niin saat olla takana.”

”Niin mikä lähtee tulemaan?”

”Naapuri lähtee tulemaan, eikä siihen mene kauaa”, Turunen sanoi ja irvisti hymyillessään. ”Ja kun se tulee, se tulee sellaisella voimalla, ettei ole ennen nähty.”

”Mistäs sinä tuon keksit?” Laine kysyi. Turusen riehakkuus oli vaihtunut vakavamielisyydeksi.

”Tämä on sitten sotasalaisuus”, Turunen painotti sormi pysytystä ja vinkkasi silmää.

”Me ollaan kytätty naapurin touhuja jo kuukausia. Ollaan ryömitty öisin niiden asemien taakse, maattu korvia myöten suolammikoissa ja laskettu liikennettä ja ukkoja. Se tuo koko ajan lisää porukkaa sinne. Tankkeja ja tykkejä. Ukkoja niin ettei ole ennen nähty. En tiedä, miten tässä vielä käy, saunotaanko täällä enää ikinä vai heittääkö tässä löylyä joku muu.” Turunen otti pitkän huikan ja heitti vettä kiukaalle.

”Eikä siellä ole sankareita. Rohkea on se, joka on parhaassa suojassa ja aseensa oikean pään takana.”

Toinen toistaan tukien kaksikko hoiperteli ylös talolle. Turunen oli onnistunut pääsemään takaisin rempseään tunnelmaan.

”Aikuiset miehet, ja keskellä viikkoa”, torui emäntä heidän kolisteltuaan porstuasta tuvan puolelle. Laineen oli suljettava toinen silmänsä, jotta hän sai tarkennettua katseensa äitiinsä, joka tuntui keinuvan samaan tahtiin talon kanssa. Äiti oli harmaantunut ja kuihtunut nopeasti, vaikkei ollut vielä kovin vanha. Pistävä katse kertoi kaiken, mitä hän ajatteli sillä hetkellä ainoasta pojastaan ja ainoan tyttärensä sulhasesta.

”Kyllähän sen ymmärtää, kun kerran lomalle pääsevät, ja kerrankin samaan aikaan”, isä Laine sanoi ja laski kätensä vaimonsa kapeille hartioille. Ärtyneenä nainen tempaisi itsensä irti miehen otteesta.

”Ei appiukolla olisi vielä pullonperkeitä jemmassa”, Turunen möläytti julkeasti. Silminnähdän vaivautunut vanheneva kauppias paineli mutisten kulmakaapille.

”Et noille enää viinaa anna”, emäntä sähisi hänen korvaansa niin, etteivät sanat jääneet keneltäkään kuulematta. Annikki nousi pöydän äärestä ja tuijotti tulijoita totisena sinisillä silmillään, mutta vilpittömät humalaiset virneet saivat nuoren naisen pyöreät kasvot sulamaan hymyyn. Hetken kulmakaapilla kolisteltuaan ja vaimonsa ripitystä kuunneltuaan isännän oli todettava, että viimeinenkin vähä viina oli tarjottu jo edellisviikolla vieraille. Turunen tiesi, että appivanhempien perhe oli huono valehtelemaan, mutta päätti nyt kunnioittaa isäntäväen tahtoa. Hän nyökkäsi, astahti sitten nopeasti Annikin eteen ja nappasi tämän kämmenen omiensa väliin.

”Kultaseni, lähdetkös Turuseen yöksi?”

Ennen kuin Annikki ehti saada suutaan auki, anoppi vastasi:

”Tästä talosta ei lähde yhtäkään hevosta tähän aikaan. Aitataan menette maata.” Asia tuli kaikille selväksi. Vaikkei parille ollutkaan lausuttu vielä papin aamenta, vanhemmat ymmärsivät, ettei aikuisia ihmisiä voinut pitää toisistaan erossa, kun

harvoin tapasivat. Kihlojen jälkeen oli tehty selväksi, että naimisiin mentäisiin tarvittaessa nopeastikin, jos asiat siihen suuntaan kehittyisivät.

Pariskunnan hävittyä tuvasta Arvo Laine kouhaisi ämpäristä pari emalimukillista vettä janoonsa. Äiti naputti taustalla jotain hänelle tai isälle. Hän poti huonoa omatuntoa siksi, että oli tuottanut äidilleen noin pahan mielen. Nyt, humalan rohkaisevana hän ei viitsinyt kuunnella, vaan paineli kammariin ja painoi narahtavan oven kiinni. Puolittain kaaduttuaan sänkyynsä hän tunsu maailman keinuvan, ja huono olo alkoi nopeasti nousta hänen kurkkuunsa. Hän muisti Turusen nuorena antaman neuvon ja painoi jalkapohjansa lattiaan. Lankku oli viileä, mutta se auttoi. Maailma pysähtyi, ja hän uskalsi ummistaa silmänsä rauhassa. Äidin ilme ja sanat palautuivat mieleen. Sellainen tämä oli aina ollut. Tiukkasanainen ja räväkkä. Hän itse oli aina ollut enemmän isänsä kaltainen. Hiljainen ja periksiantava. Annikki oli tullut äitiinsä ja siksi kai sopikin niin hyvin tuon hulivili-Jussin kanssa yksiin. Ei vain jalkaväkikersantti tunnu tietävän, että pioneeri tekee muutakin kuin tietä tai kaivaa siihen monttuja. Mutta en minä ole samanlainen, että tappohommilla kehuskelisin. En niillä palaneilla ihmisen jäanteillä. Mutta mitä Jussi puhui saunassa ennen kuin lahjoitti revolverin hänelle? Venäjän mies hyökkää, eikä kukaan voi sitä pysäyttää. Ajatus tuntui kaukaiselta, eikä hän jaksanut lähteä sitä tavoittelemaan. Uni vei voiton.

Aitassa Turunen yritti hivuttaa kättään reittä pitkin hameen alle, mutta Annikki läpsäisi häntä kämmenselälle ja haukkui kännikalaksi. Yhtäkkiä Turunen alkoi hihittää hervottomasti, ja Annikki luuli, että nauru kohdistui häneen. MielenosoitukSELLISESTI Annikki tuhahti ja risti kätensä rinnalle.

”En minä sinulle naura, pikkuinen”, Turunen purskahti. ”Vaan kun tuli mieleen, kun Paska-Sorsa kertoi juttua, kuinka oli junassa mennyt istumaan parin naisen viereen...”

”Minua ei kiinnosta sinun Paska-Sorsasi”, Annikki keskeytti ja käänsi kylkeä. Nuoren naisen kutsuvat muodot olivat aivan vieressä, mutta Turunen ei kokenut taistelua niin tärkeäksi, että lähtisi sitä nyt jatkamaan. Tyttö nukahtikin nopeasti. Hii-puvasta humalastaan huolimatta Turusta ei nukuttanut. Tulipa taas oltua Arvolle vähän ylimielinen ja tyly. Ja vain, koska hän oli rintamamies ja lankomies ei. Hyvä vain, että oli paremmassa turvassa.

Annikin äskeinen torjuminen kiukutti hieman. Hän palveli sentään etulinjoilla. Märässä korsussa Syvärin rannalla parin haisevan miesryhmän kanssa. Ja sillä aikaa täällä elettiin kuin rauhan aikana. Anoppi kiukutteli ja Annikkia eivät kiinnostaneet hänen rintamajuttunsa. Omien vanhempiensa kanssa hän keskusteli vain käytännön asioista, eikä hän siksi kotona lomilaan viihtynytkään.

Syväri, huhtikuu 1944

Rattaiden puisten pyörien metalliset vahvikkeet kolisivat kapulatiellä, joka oli rakennettu äärettömältä tuntuvan rämeen poikki. Ajomiehen pää tutisi samaan tahtiin, kun tämä ilmeettömänä jökötti etukumarassa kuskin pukilla. Äijä oli kai ajanut tätä väliä jo pari vuotta, rattaiden perässä tallaava Jussi Turunen tuumi. Muonaa ja postia linjaan ja tyhjiä pönttöjä ja paluupostia töpinään. Tärkeää työtähän se oli. Koko matkan aikana ajomies ei ollut antanut hevoselleen muuta kuin lähtökäskyn, niin tottuneesti eläinkin tehtäväänsä hoiti.

Kapulatien alkaessa Turunen oli noussut pois kyydistä, sillä erikokoisten pyöreiden puiden päällä ajaminen tarisutti epämiellyttävästi, mutta ohjastaja ei siitä välittänyt. Jos äijän hampaat olisivat olleet huonosti kiinni, ne tuskin olisivat olleet paikoillaan enää pitkiin aikoihin. Kapulatien puut olivat kulu-neet sileiksi ja kiiltäviksi. Parissa kohtaa kuiva puu oli antanut periksi, mutta muuten pehmeän ja upottavan alueen yli pääsemiseksi pykätty rakennelma oli oikein toimiva, mitä nyt jalkamiehet liukastelivat märillä puilla.

Siinä astellessaan Turunen mietti parin viikon pituista vuorolomaansa, joka oli tuttuun tapaan mennyt yhdessä hujauksessa. Mieliala oli apea, ja ikävä kodin ja appelan lämpöön kuristi kurkkua. Tai oikeammin Annikin sylin lämpöä hän jäi kaipaamaan vapauden lisäksi. Tämä tuskaisa ikävä oli tuttu

jokaisen vuoroloman jälkeen, ja siihen oli ehtinyt turtua. Ensimmäisillä kerroilla lomilta palatessa maailma tuntui mursertuvan, mutta nyt hän tiesi kokemuksesta, että päästyään takaisin korsun tunkkaiseen hajuun ja jermujensa pariin rintamaelämän arki kulkisi taas niin kuin ennenkin, valopilkkuiheen ja synkimpine hetkineenkin. Ajatukset kulkeutuivat tulevaisuuteen. Hän muisti omat ja tiedustelupartionsa havainnot keväältä. Myrsky oli nousemassa. Se oli varmaa, vaikka kuinka yritti työntää ajatusta sivuun ja ajatella huolettomammin.

Kapulatie päättyi, ja pian tultiin pataljoonan esikunnan korsukylään. Oikealle jäi rinteeseen alle tehty ulkoilmateatteri. Yksinkertaiset, pitkistä pölleistä upotetut istuimet kiersivät lavaa kaareissa useassa kerroksessa niin, että parhaimmillaan pari komppaniaa mahtui seuraamaan esitystä. Teatterissa oli käynyt esiintymässä viihdytyskiertueita, pataljoonan soittoniekkokojen oma orkesteri ja olipa siinä järjestetty nyrkkeilyottelukin. Joku naapuripataljoonan sotamies oli antanut kunnolla kuonoon heitinjoukkueen korpraalille, jonka piti olla voittamaton. Ukkoa oli pyyhitty nenään ja korvallisille niin, ettei ollut enää uskaltanut nousta ylös.

Toiselle puolelle jäi pataljoonan kanttiini, joka oli kaivettu puolittain rinteeseen sisään. Kelopuista rakennettu tilava hirsilinna oli nikkaroitu yhdessä talkoilla, ja edellisenä kesänä oli rakennettu koko julkisivun mittainen terassi useine pöytineen.

”Aletaan olla perillä”, kuski sanoi, vaikka molemmat tiesivät asian yhtä hyvin. Huuliaan laiskasti pöristämällä ja suitsista kevyesti vetämällä mies pysäytti hevosen postikorsun eteen. Turunen kiitti kyydistä ja nosti reppunsa kuormasta. Reppu oli täyttynyt paljoista tuliaisista, joita hän oli saanut ja hankkinut lomansa aikana. Vain sotasaalisrevolveri oli jäänyt matkasta, kun hän oli antanut sen humalapäissään lankomiehelle. Olisi joku siitä varmasti maksanutkin, mutta kaipa noita saisi uusia.

Heitettyään repun selkäänsä hän paineli hetken mielijoh-
teesta kanttiinin terassille. Muutama vapaalla oleva esikunnan
mies istuskeli korvikekupin ääressä ja tervehti pään liikkeellä.
Kanttiinia pitävistä lotista vain yksi oli paikalla, sillä päivisin
ei ollut paljon asiakkaita. Naisen läsnäolo toi jälleen mieleen
Annikin ja nosti kuristavan tunteen jonnekin kurkun alapuo-
lelle. Normaalisti hän saattoi sutkauttaa jonkin vitsin saadak-
seen myyjälötn huomion, mutta nyt tarjottavana oli vain vä-
kinäinen hymy. Korvikkeen ja rinkelin maksettuaan hän asteli
terassille. Kevätaurinko paistoi suurten kuusten lomasta ja lin-
nut lauloivat kilpaa, mutta mikään ympärillä ei sopinut Turu-
sen mielenmaisemaan. Hän haukkasi rinkelii ajattelematta sen
makua ja hörppäsi korviketta päälle. Se maistui vähän pala-
neelta. Sama pannu oli tietysti ollut liedellä aamusta asti.

Komentokorsulta päin asteli kolme miestä, kärjessä patal-
joonan komentaja. Majurin noustessa terassille esikunnan
miehet ja Turunen kopsauttivat asennon ja tervehtivät. Majuri
vastasi tervehdykseen ja vapautti miehet takaisin istumaan.
Komentajan seurassa oli adjutantti, joka oli toiminut aiemmin
samassa komppaniassa joukkueenjohtajana. Tämä tervehti
Turusta vapaammin.

”Onko Turunen menossa lomille?”

”Tulossa, herra luutnantti.”

”Tuliko tehtyä kaikki, mitä pitikin?”

”Suurin piirtein, mutta paljon olisin vielä tekemistä keksi-
nyt.”

”Niin varmasti”, adjutantti sanoi ja jatkoi sisään kanttiiniin.

Maasto komppanian komentopaikalla oli niin tasaista ja sois-
ta, että korsut oli täytynyt rakentaa lähes kokonaan maan pin-
nalle. Huoltoporukan hevospies nosti kättään, mihin Turunen
vastasi. Kenttäreittiöltä levisi savun ja ruuan tuoksu. Turunen
asteli suoraan komentokorsun ovelle ja kopautti pari kertaa.

”...sään”, kehotti venyvä ääni. Hän avasi oven ja astui sisään. Pieni ikkuna antoi valoa sen verran, että komppanianpäällikkö näki lukea pöytänsä ääressä ja puhelinta päivystävä viestimies täyttää sanaristikkoa.

”Herra kapteeni, kersantti Turunen palannut vuorolomalta”, Turunen ilmoitti kopauttaen kantapäätänsä yhteen. Kapteeni nyökkäsi ja vilkaisi puhelinpäivystäjää, joka tarttui sotapäiväkirjaan ja alkoi kiemurtelevin kirjaimin ikuistaa yhden kersantin lomaltapaluuta historian lehdille. Seurasi hetken hiljaisuus, kun Turunen mietti, olisiko päälliköllä hänelle jotain sanottavaa vai pitäisikö hänen kysyä.

”Sitä samaa, mitä koko kevään”, kapteeni vastasi odottamatta kysymystä. ”Yrittää siepata vankeja ja partioi paljon. Välillä ampuu piiskalla ja heittimillä. Viime viikolla naapurilohkolla meni täydennysmies tarkka-ampujalle. Toisella puolella olivat torjuneet vanginsieppauspartion piikkilankaesteille. Mutta kun jäät alkavat liikkua, ei joen yli tulla hetkeen.”

”Vai niin.”

”Karistakaa siis loman unihiekat silmistä. Ne alkukevästä tulleet varusmiehethän ovat vielä poikasia, heitä on koulutettava. Muutenkin kokemattoman henkilöstön koulutusta on jatkettava kuten ennenkin.”

Turunen ymmärsi kapteenin tarkoittavan hänen joukkueensa johtajaa, vänrikki Nurmela, joka oli tullut edellisenä syksynä. Poikavänrikin ainoat sotakokemukset olivat vartioiden tarkastaminen ja asemien esittely ylemmille viskaaleille. Parilla öisellä tiedustelupartioretkellä Nurmela oli ollut mukana, mutta niilläkään ei ollut tapahtunut sen kummempia.

Turusen mielestä Nurmela oli hyvä tyyppi, mutta ei uskaltanut olla oma itsensä vanhempien, kokeneiden rintamamiesten seurassa. Nurmelalla oli tapana eristäytyä makuusoppeensa verhon taakse tai kävellä päivisin takamaastossa tapaamassa upseerikavereitaan. Tarvittavat käskyt vänrikki kyllä antoi,

välitti ne yleensä suodattamattomina suoraan alaspäin Turuselle ja neljälle ryhmänjohtajalle. Neuvojakin Nurmela sai Turuselta, kun vain kysyi. Turunen oli yrittänyt aikansa rohkaista poikaa ja saada hänet ulos kuorestaan, sillä Nurmela oli oikeasti osa joukkuetta. Miestensä kunnioituksen hän saisi vain antamalla jotain itsestään. Poika oli kuitenkin vetänyt verhon eteensä, kirjaimellisesti.

Kevätpäivä alkoi kääntyä iltaan Turusen astellessa parin mäen väliin kaivetusta juoksuhaudan suusta sisään. Toisen mäen katveessa oli sillä hetkellä miehittämätön riuku, jonka suunnasta kantautuva lemu sai hänet nyrpistämään nenäänsä. Paikka oli sikäli hyvä, että mäet suojasivat vihollisen suorammuntatulelta. Toisen mäen päällä oli oma naamioitu tulenjohtopaikka, mutta se ei ollut koko aikaa miehitettynä. Väliillä toisen mäen päällä oli kytännyt oma tarkka-ampuja. Kummankin mäen laki oli paljasta kalliota, ja ne olivat vihollisen piiskatykin haarukassa. Pienestäkin liikkeestä vastakkaisessa metsäsaarekkeessa kyttäävä piiskatykki saattoi ampua sirpalekranaatin mäelle.

Juoksuhauta vietti hieman ylöspäin, ja kaikki sulava vesi pakkautui juoksuhaudan pohjalle virtaavaksi mutaiseksi puroksi. Jalka upposi ja luisti mudassa, ja Turunen joutui tarramaan kiinni haudan seinästä, jotta ei kaatuisi mutaan kasvoilleen. Hän manasi mielessään ja jatkoi matkaansa. Sopi jotenkin homman luonteeseen, että heti linjaan päästyä puhtaat saappaat paskaantuvat, hän huomasi ajattelevansa. Takaapäin tullessa mäkien välissä oli muutaman metrin mittainen suora, jossa hauta laski hiveneren viholliseen päin. Siinä kohtaa oli juoksuhaudan vaarallisin paikka, vaikka penkalle olikin työnnetty suuria kasoja havupuuta näkösuojaksi. Tottuneesti hän otti muutaman nopean harppauksen ja jatkoi sitten rauhallisempaan tahtiin. Haudan haarautuessa hän mietti hetken ennen kuin kääntyi oikealle. Siellä olisi ensimmäisen puolijouk-

kueen korsu, jossa myös vänrikki Nurmela asusti. Oikeastaan hän olisi voinut viedä ensin repun omaan korsuunsa, mutta sen ehtisi kyllä myöhemminkin. Haudan pohjalla oli vettä, ja kävelyn helpottamiseksi siihen lasketut lankut ja riu'ut lätisivät mutavellin päällä. Vasemmalle kääntyvän vartiopaikan suunnasta hän oli kuulevinaan rahinaa askeleidensa äänen yli. Kun hän pysähtyi haudan mutkaan, rahina yhtäkkiä lakkasi ja hän kuuli nopeiden askelien tulevan kohti.

”Tunnussana”, kuului murahdus ja venäläisen pikakiväärin laajeneva piippu työntyi esiin mutkan takaa.

”Jussi tässä”, Turunen kiirehti vastaamaan, vaikka seuraavassa hetkessä miehet tunnistivatkin toisensa. Kankkunen ykkösryhmästä oli vartiossa.

”Niin, minä tiesin, ettei kukaan asiaton täällä päivällä hiippaile”, Kankkunen sanoi. Toisessa kädessä hänellä oli edelleen santapaperin palanen.

”Mitä on tällä kertaa työn alla?” Turunen kysyi ja kurkisti vartiopaikalle. Taitavaksi tunnustettu nikkari esitteli ylpeänä pahkasta kovertamaansa säilytysrasiaa, jonka kylkeen oli kai-verrettu karhukuvio, metsää, järvi ja mökki.

”Viimeistelyä vaille valmis”, sotamies tuumasi hymyillen. ”Kotitalo”, hän selvensi.

”Ei ole myyntiin menossa?”

”Ei ole ei, annan seuraavilla lomilla lahjaksi Sinikalle. En viitsi lähettää, ettei posteljooni kolhi”, Kankkunen kasvoille nousi leveä hymy tämän puhuessa vaimostaan. Kankkunen tunnettiin tunnollisena ja vaatimattomana miehenä.

”Entäs tuolla?” Turunen kysyi vinkaten etumaastoa kohti.

”Samaa mitä ennenkin. Siinä ne viisi makaavat. Eivät ole lähteneet vielä tulemaan”, Kankkunen sanoi ja tarkoitti viittä vihollisen partiomiestä, joiden matka oli tyssännyt yhden astuttua lankamiinaan edellisenä talvena. Vartiopaikkaa silloin miehittänyt korpraali oli ampunut konepistoolilla kaikki